

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2001-2002

18 juni 2002

HOORZITTING

over de problematiek van de kunstopleidingen aan de hogescholen

VERSLAG

**namens de Verenigde Commissies voor Cultuur, Media en Sport
en voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid
uitgebracht door de heer Marino Keulen**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Jos Stassen.

Vaste leden :

de heren Carl Decaluwe, Bart De Smet, Eddy Schuermans,
mevrouw Mieke Van Hecke ;

de heren Frans De Cock, Peter Gysbrechts, Marino Keulen,
Guy Sols ;

de heer Wilfried Aers, mevrouw Niki De Gryze, de heer
Miel Verrijken ;

de heren Chokri Mahassine, Dany Vandenbossche ;

de heer Jos Stassen ;

de heer Herman Lauwers.

Plaatsvervangers :

mevrouw Gisèle Gardeyn-Debever, de heer Luc Martens,
mevrouw Riet Van Cleuvenbergen, de heer Gilbert
Vanleenhove ;

de heren André Denys, Jacques Devolder, Jacques
Laverge, Paul Wille ;

mevrouw Marijke Dillen, de heren Pieter Huybrechts, Felix
Strackx ;

de heren Peter De Ridder, André Van Nieuwkerke ;

de heer Jo Vermeulen ;

de heer Jan Roegiers.

INHOUD

	Blz.
1. Uiteenzetting door de heer Guy Aelterman, ondervoorzitter van de Vlaamse Hogescho- lenraad (Vlhora)	4
2. Vragen en opmerkingen van de leden	5
3. Uiteenzetting door de heer Peter De Smet, coördinator musical-afdeling Conservatorium Brussel	10
4. Vragen en opmerkingen van de leden	12
5. Uiteenzetting door mevrouw Ilse Uitterlinden, docente Studio Herman Teirlinck	15
6. Vragen en opmerkingen van de leden	17
7. Uiteenzetting door mevrouw Anne-Mie Van Kerkhoven, beeldend kunstenaar, stichtend lid en oud-voorzitter van de beheerraad van het New International Cultural Centre (NICC)	18
8. Vragen en opmerkingen van de leden	20
9. Uiteenzetting van de heer Francis Michels, bestuurslid van de Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS)	20
10. Vragen en opmerkingen van de leden	21

DAMES EN HEREN,

Op dinsdag 4 juni 2002 organiseerden de Verenigde Commissies voor Cultuur, Media en Sport en voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid een hoorzitting over de problematiek van de kunstopleidingen aan de hogescholen.

1. Uiteenzetting door de heer Guy Aelterman, ondervoorzitter van de Vlaamse Hogescholenraad (Vlhora)

De heer Guy Aelterman : Ik dank u voor het feit dat de Vlhora als koepelorganisatie van de Vlaamse Hogescholen zijn standpunt kan vertolken. De Vlhora heeft nog niet de kans gehad daarover een standpunt uit te werken. Ik vertolk hier dus mijn persoonlijk standpunt, op basis van de ervaring met de kunstopleidingen in de eigen hogeschool en van de debatten en discussies in de Vlhora en tussen vertegenwoordigers van de kunstopleidingen. Het korte tijdsbestek tussen de aankondiging van de hoorzitting en deze bijeenkomst liet niet toe voorafgaandelijk een grondig debat te voeren tussen alle hogescholen met kunstopleidingen. Met uw goedkeuring ga ik ook niet in op de specifieke problematiek van de opleiding Studio Herman Teirlinck in de Hogeschool Antwerpen of van de musicalopleiding aan de Erasmushogeschool.

De vraag of kunstopleidingen binnen de huidige hogeschoolstructuren, en dan meestal in multisectorale structuren thuishoren, is op zich niet zo relevant in deze discussie. Ook in het buitenland zijn er vormen van integratie in zowel hogescholen als universiteiten, elders zijn die er dan weer niet. De spanningen die zich hier en daar geregeld voordoen, zijn vooral het gevolg van intern-bestuurlijke of administratieve problemen, van de regelgeving of van historische gegevens waarmee het hele kunstonderwijs te kampen heeft. Deze situaties doen zich zowel in monosectorale als multisectorale hogescholen voor.

We moeten de toestand van het kunstonderwijs vooral plaatsen binnen de evolutie die zich nu voltrekt met de implementatie van de Bolognaverklaring, met de invoering van de bachelors en masters en het uittekenen van de associaties.

De problematiek van kunstopleidingen is ten dele even verscheiden als de verscheidenheid van de kunstopleidingen zelf. Men kan onmogelijk de situatie van de beeldende en audiovisuele kunsten vergelijken met deze van de muziek- en dramaoplei-

dingen. Hun historische ontwikkeling was verschillend, hun 'roots' zijn verschillend en bijvoorbeeld ook de instroom en doorstroom van studenten moet anders worden benaderd.

De problemen waar de kunstopleidingen in hun geheel mee worden geconfronteerd, hebben voor een belangrijk deel een historische grondslag, vinden een deel van hun oorsprong in het hogescholendecreet van 1994 en hebben eveneens te maken met de perceptie van de kunstopleidingen zelf en hun relatie met het inkrimpend veld en de maatschappij in haar geheel.

Een belangrijke bron van ongenoegen heeft te maken met het infrastructureel verleden van een aantal kunstinstellingen. Dat verleden weegt vandaag nog door. Naast de vaak verouderde of in slechte staat verkerende gebouwen, is in een aantal gevallen zelfs sprake van de afwezigheid van een vaste of eigen infrastructuur. De hogeschool hangt dan af van derden, of van co-eigenaars uit andere gemeenschappen, zoals in Brussel. Onderschat deze problematiek niet. Als voorzitter van de IVAH, de Investeringsdienst voor de Vlaamse Autonome Hogescholen, stel ik vast hoeveel middelen de hogescholen moeten vrijmaken om aan een aantal primaire noden te voldoen voor de infrastructuur van de kunstdepartementen. De Hogeschool Antwerpen heeft bijvoorbeeld in haar meerjarenplanning ongeveer 1 miljard frank uitgetrokken voor haar Academie en de Hogeschool Gent ongeveer even veel voor haar opleidingen audiovisuele en beeldende kunsten.

Een tweede, niet onbelangrijk probleem is het statuut van het personeel werkzaam in de kunstdepartementen. Ik geef enkele voorbeelden : de onvrede over de noodzaak om de artistieke faam te bezitten om in de overgangperiode te kunnen toetreden, en het feit dat aan de 'artistieke' ambten ook lagere weddeschalen zijn gekoppeld dan deze gangbaar in de rest van het hoger onderwijs.

Wat de enveloppe van het kunstonderwijs of de kunstdepartementen betreft, wil ik eerst duidelijk stellen dat het uitgangspunt in 1994 goedbedoeld was en dat men bepaalde evoluties toen niet kon voorspellen. Ik citeer de cijfers die de minister van Onderwijs in haar toelichting op 14 mei in deze commissie gaf. Tussen 1996 en 2002 nam het aandeel van het kunstonderwijs in de enveloppe van de hogescholen toe van 2,072 tot 2,2 miljard frank en daalde het percentuele aandeel van de kunstopleidingen van 12,24 naar 11,44 percent.

Deze cijfers tonen aan dat het kunstonderwijs in die periode direct of indirect middelen inlevert. Het absolute bedrag stijgt met 6,2 percent, terwijl in diezelfde periode de index op de lonen alleen al met 10,8 percent stijgt. Dit betekent een zuivere inlevering op de lonen. In dezelfde periode stijgt het aantal studenten in het kunstonderwijs nauwelijks, terwijl de totale hogeschoolbevolking met 9,5 tot 10 percent stijgt. Samen met een gesloten enveloppe leidt dit tot een daling van het aandeel van het kunstonderwijs in de algemene enveloppe met 0,8 percent of ongeveer 150 miljoen frank. Er is dus duidelijk een financieringsprobleem. Dit heeft te maken met het systeem van de gesloten enveloppe. Men gaat ervan uit dat er niet meer studenten moeten zijn en richt artistieke toelatingsproeven in. Het is een pervers systeem, waarvan het kunstonderwijs het slachtoffer is.

Tijdens de overgangsfase bij de implementatie van de BA/MA kan dit voor een stuk geneutraliseerd worden via de bevrozing van de basisenveloppe, op voorwaarde dat de loonindex correct wordt toegepast. Zo zal er een stabilisering komen en kunnen er herschikkingen worden doorgevoerd. Men zal bijvoorbeeld niet langer rekening moeten houden met studentenaantallen.

Er is een voorstel voor bijkomende academiseringsgelden. De kunstopleidingen hebben hier een belangrijk aandeel in. Men zal evenwel snel moeten nadenken wat er na 2006 komt, als de overgangsfinitanciering stopt.

Een vierde probleem waarmee de kunstopleidingen te maken krijgen, is de regelgeving die als te betuttelend wordt ervaren. Het is een verwijt dat men niet alleen bij kunstopleidingen hoort. Er moeten een aantal minimumafspraken op papier worden vastgelegd, zoals examenreglementen of toelatingsvoorwaarden. Voor 1990 gebeurde dit nauwelijks, waardoor de student in een zeer zwakke positie stond. Er is ook een toenemende graad van juridisering in het onderwijs merkbaar. Ik denk aan het stijgend aantal dagvaardingen van instellingen door studenten of personeelsleden. Redelijkheid en overleg zijn de enige oplossing voor dit probleem.

De bestuurlijke betutteling waarvan dikwijls gewag wordt gemaakt, is eigenlijk geen argument. Kunstdepartementen hebben een grote mate van autonomie, vooral inzake pedagogische activiteiten. De autonomie omvat zelfs de selectie en de aanwerving van het personeel. De departementsraad wordt samengesteld door verkozen personeelsleden en studenten die drie experts aanstellen uit

de artistieke sector. Men kan moeilijk nog meer autonomie verstrekken.

Een laatste aspect betreft de onderwijskundige aspecten. De kunstdepartementen hebben deze grotendeels zelf in handen. Ik denk aan opleidingen, programma's, doelstellingen, toelatingsvoorwaarden en interne kwaliteitszorg. Er is een vrij essentieel probleem aan verbonden. Ik verwijs naar een recente nota van de Raad van de Kunsten over het Kunstonderwijs. 'Vandaag kan men enkel vaststellen dat de aansluiting van het kunstonderwijs op het hedendaags kunstgebeuren veelal zoek is.' Dat is geen verwijt, maar een vaststelling. Er wordt onvoldoende nagedacht over het veranderende kunstgebeuren en over de specifieke missie, functie en opdracht van het kunstonderwijs daarin. De raad stelt dat dit tot een verschraling van het debat leidt dat enerzijds op emotionele en anderzijds op budgettaire en formele gronden wordt gevoerd.

In het kader van de Bolognaverklaring moet er opnieuw over opleidingen worden gediscussieerd en moeten doelstellingen worden gedefinieerd. Er moet worden nagedacht over de aansluiting op de arbeidsmarkt en de maatschappij. De interdisciplinaire gedachte binnen en buiten de associaties moet worden gestimuleerd waarbij een specifieke invulling van de academisering van het kunstonderwijs moet worden gegeven. We kunnen niet anders dan ervoor te pleiten dat alle partners van het kunstonderwijs deze open discussie willen en zullen voeren. De opdrachten van interne en externe kwaliteitsbewaking en de verwachte accreditaties kunnen een aanzet geven tot een reeks specifieke oplossingen die beantwoorden aan de eigenheid van het kunstonderwijs.

Er worden nu al interdisciplinaire initiatieven ontwikkeld. In mijn instelling loopt een Nexus-project, waarbij we proberen samenwerking op gang te brengen tussen de technische en kunstdepartementen. We hebben ook een "Studium Generale" ingevoerd. Op die manier is er een uitwisseling tussen techniek en creativiteit en dat levert vrij positieve resultaten op.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw Mieke Van Hecke : Mijnheer de voorzitter, dames en heren, we hebben een goed overzicht gekregen van de problematiek. Er worden wel niet veel oplossingen gesuggereerd. Er is via decretale basis een aanzet gegeven tot een sterkere financiering van de kunstopleidingen. Er is mij echter gemeld dat er nogal wat verschillen zijn. Sommige

hogescholen zouden uit de algemene middelen meer besteden aan het departement Kunstonderwijs dan waar het decretaal recht op heeft. Sommige departementen kunstonderwijs hangen dus af van de rijkdom van de hogeschool waaraan ze zijn verbonden. Klopt dat ?

Het is enorm moeilijk om binnen de opleidingen de kostprijs te vergelijken. Naar mijn informatie zou bijvoorbeeld muziek-drama veel duurder zijn dan beeldende kunst. Het decreet zou geen rekening houden met de specificiteit van een en ander. Is dat zo ?

Bij kunstopleidingen is er een plafond aan de toelage afhankelijk van het aantal studenten. Ze kunnen niet meer inkomsten verwerven door studenten binnen te halen. Er is dus bijna een natuurlijke noodzaak tot beperking. Wat is uw mening daarover ?

Vandaag is het hoger kunstonderwijs volledig afhankelijk van de toelage van het ministerie van Onderwijs. Moet er naar alternatieve financiering worden gezocht ? Niet voor niets wonen zowel de leden van de Commissie voor Onderwijs als die voor Cultuur deze hoorzitting bij.

De projectmatige subsidie voor jonge kunstenaars door het ministerie van Cultuur staat volledig los van de opleidingen en is in handen van een aparte beoordelingscommissie. Is er een mogelijkheid tot alternatieve financiering, zoals die bijvoorbeeld bestaat voor bepaalde kunstopleidingen in Duitsland ? De filmopleiding wordt daar gefinancierd uit privé-middelen.

Met de financiële beperkingen van vandaag valt te vrezen dat de differentiatie in de uitstroom van studenten, waar ook de culturele wereld op rekent, moet worden uitgesteld tot verdere opleidingen, bijvoorbeeld bij bepaalde gezelschappen, omdat ze niet kan worden aangeboden door het onderwijs. Zo'n eenheidsworst zou voor het kunstonderwijs het allerergste zijn.

De heer Julien Librecht : Mijnheer Aelterman, u citeert in uw bijdrage : 'Vandaag kan men enkel vaststellen dat de aansluiting van het kunstonderwijs op het hedendaags kunstgebeuren veelal zoek is.' Op welke gegevens steunt dat citaat ? Wat is uw persoonlijke visie daarop ?

De heer Luc Martens : Mijnheer Aelterman, u hebt een aantal beperkingen genoemd waarmee het hoger onderwijs, of specifiek het kunstonderwijs, worstelt zoals de infrastructuur, het statuut van het

personeel, de financiën en de regelgeving. Hoewel die beperkingen gelden voor het hele hoger onderwijs, zijn ze het meest prangend voor het kunstonderwijs. De vraag is waarom.

Wellicht heeft dat te maken met de perceptie van onderwijs, die ook aan het kunstonderwijs wordt opgedrongen maar daar contraproductief dreigt te worden. Enigszins overdreven zouden we met Ivan Illich moeten zeggen : schaf het allemaal af, laat ze op straat lopen, en ze zullen veel meer leren dan op school.

Het kunstonderwijs kan bepaalde doelstellingen dienen in een bepaald concept van onderwijs en opleiding. Zodra echter het kunstonderwijs meer de nadruk legt op het echt artistieke gebeuren, stoot het al gauw op zijn eigen grenzen, als gevolg van het decreet. Moet er niet meer gestreefd worden naar synergie met gezelschappen of andere vruchtbare broedplaatsen ? Bijvoorbeeld bij P.A.R.T.S. wordt alle vertrouwen gegeven aan mevrouw De Keersmaecker, die een indrukwekkend curriculum heeft en met haar persoonlijkheid borg staat voor een goed management. Er zijn ook andere vormen mogelijk om rond sterke persoonlijkheden iets op te bouwen dat ook internationaal iets te betekenen heeft.

Worden er daar voldoende inspanningen voor gedaan ? Kan het onderwijs dat wel alleen ? Moet de cultuursector daar niet bij worden betrokken ? Ik pleit voor de creatie van vruchtbare plaatsen, bij uitbreiding van het onderwijs, en dat niet alleen als voortzetting van een opleiding, maar er ook middenin. Daardoor kunnen met een beperkt budget ook merkwaardige resultaten worden bekomen.

De heer Marino Keulen : Mijnheer Aelterman, de implementatie van het BA/MA-decreet is bijzonder actueel. Wat is de plaats van de hogere kunstopleidingen daarin ? Hebt u concrete voorstellen daaromtrent of een concrete visie daarop ?

De heer Jo Vermeulen : In de voorbije vergaderingen van de Commissies voor Onderwijs en Cultuur is duidelijk geworden dat het in dit dossier gemakkelijk is de zwarte piet door te geven. Telkens als de zaak wordt aangekaart, kan de minister wijzen op de autonomie van de hogescholen, kunnen de hogescholen wijzen op de beperkte enveloppen, kunnen de afgeschafte richtingen wijzen op het beheer van de hogescholen, enzovoort. We moeten dat vandaag doorbreken en nagaan waar de knelpunten en de mogelijke verantwoordelijkheden zitten.

Heeft de Vlhora de voorbije jaren een controlerende pedagogische activiteit verricht ? Heeft de Vlhora bij de afschaffing van de richting Musical, de enige in Vlaanderen, de vraag gesteld welke richtingen worden aangeboden, waar er zaken onder druk zijn komen te staan, en hoe er bemiddeld of onderhandeld kan worden om ervoor te zorgen dat tenminste het onderwijs wordt aangeboden dat Vlaanderen nodig heeft ?

De heer Dany Vandenbossche : Is het niet zo dat de betutteling die de hogeschooldecreten wordt verweten, het sterkst voelbaar is in de kunstopleidingen en dat die kunstopleidingen zich heel moeilijk of trager in die hogescholen hebben geïntegreerd ? We drukken alles inderdaad op een zeer rationele manier uit en dat komt soms niet overeen met de manier waarop de mensen die de opleidingen verschaffen, die kunstopleidingen zien.

De betutteling had als gevolg dat veel kunstopleidingen het gevoel kregen dat ze door de hogescholen in de steek werden gelaten. Daarbij is dan nog de uitspraak van de Raad voor de Kunsten gekomen en ik zeg niet dat de Raad voor de Kunsten het verkeerd voorheeft. De vraag is nu natuurlijk wat er in de hogescholen en in het kunstonderwijs zal worden gedaan. Er is inderdaad gezegd dat er eens over moest worden nagedacht, maar heeft dat nadenken al tot concrete acties geleid ?

De heer Miel Verrijken : De Italiaanse kunsthistorici onderscheiden zich qua eruditie van de kunsthistorici uit andere Europese landen. Dat heeft blijkbaar te maken met het feit dat in het Italiaanse middelbaar onderwijs kunstgeschiedenis een hoofdvak is. Dat heeft een gevolg voor het hogescholen- en universiteitenbezoek in dat land. In Duitsland heeft bijna elke student in het middelbaar onderwijs goede noties van blokfluit. De instroom aan de Duitse conservatoria ligt dan ook hoger dan het Europese gemiddelde. Kan een verdoorgedreven kunsthistorisch onderwijs en onderzoek, gecombineerd met de juiste pedagogiek, geen aanleiding geven tot het verbeteren van de mogelijkheden van de hogescholen en de universiteiten en tot het verhogen van de instroom ? Italië en Duitsland kunnen daarbij als voorbeeld functioneren.

De heer Guy Aelterman : Hangt het kunstonderwijs voor de financiering af van andere departementen ? Ik denk dat elke hogeschool een financieringsmodel heeft opgesteld. Alleen waren er bij de start in 1995 historische verschillen. Een aantal vastbenoemden konden namelijk niet zomaar worden verschoven. Het is dus mogelijk dat er in be-

paalde hogescholen geld van andere departementen naar de kunstopleidingen ging. Het omgekeerde gebeurde ook. Het was absoluut niet de bedoeling om het kunstonderwijs afhankelijk te maken van andere departementen. Het ging om een puur historisch gegroeide situatie. Door de TBS-operatie zijn die verschillen grotendeels weggewerkt. Daardoor is een nieuwe dynamiek ontstaan. In mijn hogeschool hangen de kunstopleidingen alleszins niet af van andere departementen.

Er is voor de investeringen wel een algemene pot bij elke hogeschool. De prioriteiten moeten worden vastgelegd, daarom is het mogelijk dat het kunstonderwijs het ene jaar wat bevoordeeld is geweest en het andere jaar niet. In de Vlaamse autonome hogescholen is het kunstonderwijs zeker bevoordeeld geweest, maar ze hadden ook de slechtste infrastructuur.

Weerspiegelt het verschil tussen de kunstopleidingen zich in de financiering ? Gedeeltelijk klopt dat zeker. De gewichtscoefficiënt voor muziek en drama ligt immers hoger dan die voor beeldende en audiovisuele kunst. Audiovisuele kunst is anderszijds een pak duurder dan beeldende kunst, terwijl het financieringsuitgangspunt hetzelfde is. Audiovisuele en beeldende kunst behoren natuurlijk tot hetzelfde departement, dus er kunnen intern een aantal afspraken worden gemaakt.

Welke stimuli voor de kunstopleidingen zijn er ? Andere opleidingen kunnen maatschappelijke dienstverlening aanbieden en krijgen daar geld voor. Binnen de kunstopleidingen kan zo iets gedeeltelijk ook, al is dat niet gemakkelijk. Er moet een systeem voor worden uitgewerkt. In mijn hogeschool bestaat er een systeem en het kunstonderwijs participeert daar net als andere departementen aan. Het kunstonderwijs kan een rol spelen in de maatschappelijke dienstverlening en in het wetenschappelijk toegepast onderzoek. Dat gebeurt natuurlijk wel op een andere manier dan bij de ingenieursopleiding.

Wat uw vraag over de alternatieve financiering betreft, bestaan al enkele denksporen via de projecten zoals samenwerking met kunstinstituten en sponsoring. We hebben het daar al eens over gehad in een vergadering met de Commissie voor Cultuur in Gent. Ik denk dat het niet nodig is voor de basisvorming. Afgestudeerden komen soms in een soort niemandsland terecht. Hier zouden we initiatieven kunnen ontwikkelen via cultuur. We moeten eerst nagaan waar middelen kunnen worden gevonden en welke richting we moeten inslaan.

Wat betreft initiatieven van de projecten in het kader van onderwijs en van de instituten, werden in het verleden zaken ontwikkeld die nu een weerslag hebben op de werking van de kunsthogescholen. Zo is er het HISK, het Orpheusinstituut en een aantal specifieke projecten, bijvoorbeeld één dat samen met het SMAK werd opgezet. In die projecten kunnen de kunstopleidingen van de hogescholen ook een rol spelen en zo een inkomen en expertise verwerven of ter beschikking stellen.

Mijnheer Martens, de meeste kunstopleidingen hebben al synergieën. In de orkesten bijvoorbeeld zitten vaak al studenten die er een bijverdienste hebben. Er bestaan ook structurele samenwerkingen, bijvoorbeeld in Gent met het NTG, waar de studenten een hele productie maken. Het gevaar bestaat dat deze jonge mensen er als goedkope arbeidskrachten werken en oudere acteurs dan niet meer aan de bak komen omdat ze te duur zijn. Datzelfde effect zullen de jongeren ervaren op de dag dat ze afstuderen. In projecten zoals Operastudio zitten bijna geen Vlaamse studenten. Er moet een discussie worden gevoerd met de basisopleidingen. Er moeten meer accenten worden gelegd. Onze basisopleidingen Kunst moeten vooral de basis leggen zodat studenten dan in voornoemde projecten kunnen stappen. Ik denk dat de projecten nuttig zijn. Er moet eerst een basis van vorming worden gelegd die dan verder moet worden ontwikkeld in projecten. In de discussie over de BA/MA-structuur zou het interessant zijn na te gaan of er na de driejarige opleiding bachelor een project kan ontstaan in plaats van iedereen de klasieke master te laten volgen. P.A.R.T.S. is een geval afzonderlijk.

We hebben de discussie nog niet gevoerd over het effect van het BA/MA-decreet, vooral op de kunst-instituten, maar er is wel de aanzet toe gegeven in de voorbereidende fase, toen de stuurgroep met de minister heeft gediscussieerd over bijvoorbeeld advanced masters. Toen werd gesuggereerd dat de kunstinstituten hiervoor in aanmerking zouden kunnen komen. De discussie zal zeer snel terug op gang komen, want zoals het ontwerp van decreet nu voorligt, is er geen link naar de BA/MA-structuur, terwijl in het voorbeeld van Orpheus er historisch wetenschappelijk onderzoek gebeurt in de richting van de kunsten. Dat zou een interessante partner kunnen zijn om het aspect academisering en het wetenschappelijk onderzoek in de kunsten in te vullen. Het is niet het wetenschappelijk onderzoek dat men terugvindt in de opleiding kunstgeschiedenis, maar onderzoek waarbij een aantal mensen onderzoeken doen naar een componist, de invloeden die hij heeft ondergaan en hoe hij weer

andere kunststromingen heeft beïnvloed. Instituten zouden in het kader van de voortgezette opleiding en in het kader van het wetenschappelijk onderzoek voor de kunstopleidingen een belangrijke rol kunnen spelen. Deze discussie is nog niet gevoerd.

Mijnheer Vermeulen, de Vlhora heeft tot nu toe geen bemiddelende rol gespeeld in de discussies in de instellingen zelf. We hebben wel een aantal zaken geleid, zoals de visitatiecommissies. De samenstelling, opvolging enzovoort worden door de Vlhora gestuurd. Ten tweede hebben we een initiatief genomen over de toelatingsproeven en een discussie op gang trachten te brengen over de doelstellingen en eisen. We hebben de verschillende hogescholen op één lijn gekregen. Met de specifieke problematiek van de Studio Herman Teirlinck of de musicalopleiding hebben we ons niet beziggehouden.

Mijnheer Vandenbossche, het kunstonderwijservaart inderdaad betutteling en rationele benadering, maar er bestaan natuurlijk spelregels die zijn opgelegd bij decreet. De meeste juridische procedures die worden aangespannen, komen uit het kunstonderwijs. Het gebeurt zelfs dat men 's morgens vroeg wordt opgevorderd door de rechtbank voor een kortgeding over een deliberatie. Als een school iets dergelijks meemaakt, is ze wel verplicht alle motiveringen goed te onderbouwen. Anders wacht de Raad van State. Dat zorgt voor een zeer zware administratieve belasting. We proberen dat op te lossen door zoveel mogelijk standaarden op te stellen, maar dit is inderdaad een probleem in het kunstonderwijs.

We trekken prachtige docenten aan uit het buitenland, die uniek vorming kunnen geven. Zij stuiten echter op de wetgeving, ze moeten, bijvoorbeeld voor benoeming, EU-burger zijn. Het huidige decreet geeft dus problemen voor het kunstonderwijs. Tot nu toe hebben we dat kunnen opvangen, maar het is niet altijd evident.

Toen wij jong waren hadden we inderdaad blokfluit in de basisschool. Dat alles is inderdaad weggevallen. Er is momenteel wel de DKO-opleiding, waar heel veel jonge mensen hun eerste contacten hebben met de kunst en er vaak in verder studeren. Vorige maand bezocht ik een project in Groningen. Het conservatorium daar gaat samenwerken met de DKO-opleiding. De beste mensen laten daarbij al een dag of een halve dag per week meedraaien in het conservatorium, om zo ingebed te raken in de kunst. Een ander voorbeeld is Raoul Servais, die in Gent een project heeft om jonge kinderen aan te zetten tot tekenen. Er zijn dus vol-

doende projecten, alleen functioneren die groten-deels buiten het klassieke secundair onderwijs. Toch is er sprake van een pak mensen die in het DKO terecht komen en daar hun eerste vorming krijgen.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Bij discussies over problemen binnen de opleidingen in het hoger kunstonderwijs rijst steeds de vraag : multisectoraal of unisectoraal ?

In uw tekst zegt u dat de problemen dezelfde zijn. Ik meen dus dat u persoonlijk een voorstander bent van de multisectorale aanpak, dus de kunstopleidingen binnen het geheel van de hogescholen. Ik heb echter de indruk dat de departementsvoorzitters van het hoger kunstonderwijs veeleer voorstander zijn van de andere aanpak. Kunt u enkele argumenten geven voor uw keuze ?

De heer Guy Aelterman : Er zijn inderdaad discussies terzake. Alleen denkt men vaak niet verder na over de gevolgen van een en ander. Dit probleem rijst niet alleen bij de kunstopleidingen.

Bij het begin, in 1995, waren heel wat scholen liever afzonderlijk blijven functioneren. In Gent heb ik twee lerarenopleidingen, één van het stedelijke en één van het gemeenschapsonderwijs, moeten integreren. Dat was niet evident. Er was sprake van verschillende projecten. Eens de bal aan het rollen is en de zaken verweven beginnen te raken, is men niet geneigd er opnieuw uit te stappen, althans niet in mijn ervaring. Men ziet immers een meerwaarde in het feit dat men sommige zaken samen kan doen. Maar men moet die ook willen doen. Dan gaat het niet zozeer over het gemeenschappelijke gebruik van infrastructuur. Men kan een aantal projecten ontwikkelen waar men een meerwaarde aan ontleent, die men dan later kan gebruiken. In de kunstopleiding heeft men enorm veel creativiteit. Aan de andere kant van het spectrum, de ingenieursopleiding, heeft men dan weer enorm veel technische kunde. Welnu, ingenieurs hebben vaak wat meer creativiteit nodig, en omgekeerd is men in de kunstopleiding, zeker in de multimediasector, soms blij met de ondersteuning van ingenieurs. Men moet eerst beseffen dat die samenwerking een meerwaarde heeft. We proberen dat te doen. Ik heb daar een positieve ervaring mee. U hebt met de Commissie voor Cultuur trouwens deze discussie kunnen voeren in Gent.

De heer Jo Vermeulen : U zei dat u tot nu toe geen bemiddelende rol hebt gespeeld. Wilt u dat in de toekomst al evenmin doen, omdat u oordeelt dat het uw taak niet is ? Kan de Vlhora volgens u een

rol spelen in het bepalen van het aanbod – dus de vraag welke richtingen minimaal noodzakelijk zijn – of vindt u dat een taak van de overheid ?

De heer Guy Aelterman : Het aantal instellingen met kunstonderwijs is een relatief beperkte groep. Er zijn de drie autonome hogescholen, de WENK, de Karel De Grote-hogeschool en Limburg. Men heeft niet graag dat het initiatief wordt genomen om te bemiddelen bij andere hogescholen. Tenslotte zijn de voorzitter, de ondervoorzitter en de raad van bestuur van de Vlhora ook alle drie algemeen directeur. Bemiddeling bij andere hogescholen ligt vrij gevoelig. Wel is het zo dat persoonlijke contacten de bemiddeling vergemakkelijken. Dat heb ik meegemaakt met het RITS.

Men kan steeds een poging wagen. In het verleden, voor de Vlhora er was, heeft men een paar pogingen gedaan. Zo heeft minister Van den Bossche nog een poging gedaan inzake de drama-opleiding. Dat is niet evident. Ik wil dat best proberen, maar het moet ook tot iets kunnen leiden. Ik heb de indruk dat men met stille diplomatie en het opbouwen van vertrouwensrelaties veeleer een oplossing kan vinden dan via de officiële weg van de Vlhora.

De voorzitter : Vindt u dat het hogescholendecreet moet worden aangepast in functie van de problemen van de kunstopleidingen ? Is het de taak van de overheid om te bepalen dat er minstens één opera-opleiding of één musicalopleiding moet zijn in Vlaanderen, maar moet de discussie over wie de opleiding inricht binnen de sector gebeuren ? Moet de overheid sturend optreden ?

De heer Guy Aelterman : De BA/MA-discussie is nog bezig. Het is goed om dat thema op te nemen. Het is de bedoeling dat er nog een nieuw decreet over het hoger onderwijs komt tijdens deze of volgende legislatuur. Het is de bedoeling dat de rechtspositie daarin aan bod komt. In dat decreet moeten zeker een aantal aspecten van het kunstonderwijs worden opgenomen.

U vraagt of de overheid incentives moet geven. Incentives kunnen worden gegeven via projecten zoals P.A.R.T.S. De minister geeft ook incentives op het gebied van talen, zoals het Tsjechisch en andere Oost-Europese talen.

Het moet mogelijk zijn om afspraken te maken onder de kunsthogescholen. Ik wil dat zeker proberen. Een musicalopleiding moet immers niet op vijf locaties in Vlaanderen worden aangeboden. Een aantal jaren geleden werd in Gent gestart met een opleiding tot producer. Dat vergt enorme investe-

ringen in studio's en dergelijke. Zo'n opleiding kan evenmin op vijf scholen worden aangeboden. Ik wil gerust meewerken aan het maken van interne afspraken. De taak van de minister beperkt zich tot het geven van incentives. Uiteindelijk moet alles worden waargemaakt op het terrein.

De discussie moet worden aangegaan met de mensen van het werkveld om te weten te komen wat zij willen. Het is trouwens niet alleen een kwestie van het kunstonderwijs. Mensen uit de praktijk hebben dikwijls opmerkingen, maar zetten een stap achteruit als wordt gevraagd naar concrete oplossingen voor problemen met stages en dergelijke. De opmerking in de Raad van de Kunst heeft aanzet om opnieuw na te denken over de doelstellingen van de opleidingen : wil men kunstenaars vormen of niet ? Het is een kwestie van een prikkeling, niet van boosaardigheid.

3. Uiteenzetting door de heer Peter De Smet, coördinator musical-afdeling Conservatorium Brussel

De heer Peter De Smet : Mijnheer de voorzitter, dames en heren, ik dank u hartelijk dat we, op sterfen na dood, toch nog ons lijdensverhaal mogen komen vertellen. De andere sprekers zullen straks wel beamen dat vooral het hogescholendecreet van 1994 heel veel zorgen baart en problemen veroorzaakt in het kunstonderwijs. De discussie over het decreet komt nu op gang, en er komt ook een evaluatie. Voor mijn afdeling komt die echter rijkelijk laat, want op 29 maart werd ze officieel afgeschaft door de departementsraad. De beslissing werd bekrachtigd door het bestuur van de Erasmushogeschool.

Ik schets u de geschiedenis van de kleine afdeling. Aan de hand daarvan kunt u merken hoe het eraan toe gaat in de hogescholen. In het voorjaar van 1994 vroeg de heer Kamiel D'Hooge, de toenmalige directeur van het Koninklijk Conservatorium Brussel, me om in het kader van de afdeling Dramatische Kunst, een opleiding-musical op te richten. De maatschappelijke relevantie van musical was toen overduidelijk. Tot die tijd bestond er alleen een musicalafdeling van het Ballet van Vlaanderen en in sommige toneelgezelschappen werd er sporadisch wel al eens een musical opgevoerd, bijvoorbeeld Cabaret door het NTG. Een ander theater, Arena, lag aan de basis van de musicalopleiding van het Ballet van Vlaanderen.

Onder invloed van het succes van het genre, vroeg de heer D'Hooge de oprichting van de opleiding.

Nu zijn er in Vlaanderen zes musicalproducenten. Dit jaar alleen al gingen tien grote producties in première en een aantal kleinere. Ik ben aan het werk gegaan. Ik heb een studiecursus opge maakt, leerkrachten aangetrokken – die negen jaar van hun carrière hebben opgeofferd aan de opleiding – en ingangsexamens georganiseerd.

In januari 1995 werd de heer Van Lysebeth het nieuwe departementshoofd. Onder zijn leiding hebben we de afdeling uitgebouwd tot een vierjarige opleiding. De opleiding was een succes en na drie jaar hielden we onze eerste publieke voorstelling met de musical Bloodbrothers. Het jaar daarna studeerden de eerste studenten af. Zonder enige uitzondering hebben alle studenten een contract getekend nog voor ze afstudeerden. Dit jaar studeren vijf mensen af. Vier van hen hebben reeds een contract getekend, de vijfde twijfelt nog tussen twee aanbiedingen.

De afgestudeerden komen trouwens niet alleen in de musicalwereld terecht, maar werken ook in toneelproducties, op televisie, in de film, in het ballet en zelfs in de opera. Ik heb de CV's van alle afgestudeerden bij me, u kunt ze straks inkijken om te zien wie er allemaal tussen zit. Ik geef u een paar voorbeelden. Dit jaar heeft Cathy Vanderstappen de hoofdrol gespeeld in een coproductie tussen Theatercompagnie Amsterdam, de Vlaamse Opera en kameropera Transparant. Kristel Van Craen ging als vocaliste op wereldtournee met de legendarische rockgroep The Scorpions. Jan Schepens kreeg vorig seizoen bij de uitreiking van de officiële Musical-Awards de prijs voor de 'beste mannelijke hoofdrol' voor Nederland en Vlaanderen samen. Onze afgestudeerden werken niet alleen in Vlaanderen maar ook in het buitenland, en dan vooral in Nederland en Duitsland.

Tenslotte geraakten zang, dans en drama – de drie poten waarop musical steunt – in onze opleiding volwaardig onderbouwd. Onze bedoeling is vooral artiesten op te leiden die niet alleen in staat zijn de producties uit de musicalhoofdsteden zoals Londen en New York te klonen, maar vooral mensen op te leiden die met het genre nieuwe richtingen willen inslaan en willen experimenteren met de unieke combinatie van zang, dans en drama. Dat wil niet zeggen dat we de klassieke musical verwerpen of vermijden – dit blijft integendeel een belangrijk onderdeel van de opleiding – , maar 'de zoektocht' krijgt hoe langer hoe meer aandacht en prioriteit.

Ik ben me maar al te goed bewust van de kritiek op de commerciële musical en onderschrijf die ook. De commerciële musical lijdt aan oppervlakkig-

heid en is enkel gemaakt uit winstbejag. Er is geen sprake van maatschappelijk engagement, drang tot zoeken of vernieuwen. Dat zijn precies de belangrijkste zaken die ik onze leerlingen wil meegeven. Ik ben er zeker van dat zij over een paar jaar voor de nodige veranderingen in het musicalwereldje kunnen zorgen. Vijfentwintig jaar geleden zag de Vlaamse toneelwereld er oubollig en levenloos uit. Zijn het niet vooral de studenten van de toenmalige opleidingen uit Antwerpen die voor de nodige veranderingen hebben gezorgd? Zij zorgden voor de vernieuwing en groepeerden zich in jonge gezelschappen die razendsnel veel succes hadden. Dat was ook in Nederland het geval, waar men vol bewondering naar ons opkeek, graag onze producties in huis haalde en onze mensen voor het theaterwerk engageerde. Ik denk niet dat men de kansen voor veranderingen binnen de musical vergroot door de enige opleiding hiervoor af te schaffen.

Dat is nochtans gebeurd. Door een zoveelste besparingsronde moest mijn departementshoofd zijn prioriteiten vastleggen, en daar hoorde musical niet bij. Het enveloppesysteem en de drie jaren van besparingen leidden ertoe dat deze opleiding in het kader van het Brussels conservatorium niet meer kan worden gefinancierd. Ik verwijs daarvoor naar het document 'Status Questionis Problematiek in Vlaanderen en Erasmushogeschool Brussel' van de heer Ignace Van Dingenen, administratief directeur.

Ik wil er nogmaals op wijzen dat wij in Vlaanderen en België de enige opleiding zijn. Ondertussen heeft de Antwerpse Kunsthumaniora een voorbereidend jaar voor studie aan onze afdeling ingericht, en beginnen stedelijke en gemeentelijke academies met het inrichten van musicalcursussen en -opvoeringen. Ze staan te trappelen om het vak als een nieuwe cursus aan te bieden. Hierover heb ik al een paar voorbereidende gesprekken gehad met de heer Francis Verdoodt, inspecteur Woord, en mevrouw Hilde Quix, pedagogisch adviseur Woord en Dans DKO.

Deze hele onderbouw wordt drooggelegd, want wij zijn de enigen in het land die gekwalificeerde en gediplomeerde leerkrachten kunnen afleveren. Ondertussen heeft Nederland aan bijna elk conservatorium zijn musicalafdeling. Ze bieden ondertussen al een vijftal professionele opleidingen aan.

Een voorbeeld van de omvang van deze opleidingen leest u in het Algemeen Dagblad van woensdag 29 mei 2002. Aan de slotexamenproductie van de musical Footloose in Tilburg voor dit schooljaar hangt een prijskaartje van 250.000 euro of 10 mil-

joen frank. Ik zou op mijn school nooit zo'n productie inrichten. Ik run mijn afdeling met 13 miljoen frank. De discrepantie is dus zeer groot. Mijn budget is te krap. Ik kan gelukkig op zeer gemotiveerde leerkrachten en studenten rekenen, die zeer veel overuren presteren. Zij komen om 9 uur op school aan en verlaten die pas om 8 à 9 uur. Vrijdag is er de première van de nieuwe productie. Dan wordt er dagelijks tot 11 à 12 uur gewerkt. Er worden weken van 60 à 70 uren gepresteerd.

Bovendien kan ik het eerste jaar nu niet inrichten en werd meegedeeld dat voor de resterende drie jaar alle leerkrachten 25 percent van hun loon en opdracht moeten inleveren. De pijn wordt op die manier nog wat groter gemaakt. Niemand geeft intussen minder uren les, want de productie moet goed op de planken staan.

Deze week nog werd mij een petitie van meer dan 500 humaniorastudenten overhandigd, waarvan een groot gedeelte ingangsexamen wou doen. Zij vragen mij waar ze les kunnen volgen. Ik moet deze studenten naar het buitenland verwijzen, tenzij ik op 1 juli een ingangsexamen mag inrichten. De dichtstbijzijnde opleiding is in Tilburg. Dit is een oplossing voor degenen die het kunnen betalen.

Een ander aspect is het stijgend succes van de musical. Er kan nog veel aan de kwaliteit worden gesleuteld, maar de vrijkomende banen worden op deze manier doorgegeven aan de Nederlanders, vermits hier geen opleiding meer zal bestaan. Inhoudelijke argumenten maken meestal weinig indruk op politici.

Ik hoorde de heer Verrijken spreken over het blokfluitonderricht op lagere scholen in Duitsland. De leerlingen die nu onze muziekacademies bezoeken zijn 10 à 16 jaar. Daar komen zij in contact met nieuwe theatervormen. Musical is nog geen waardige theatervorm, maar moet die vorm snel aannemen. Zelf ben ik als operazanger gevormd en ben ik een liefhebber van opera. Kan iemand een opera opnoemen die de voorbije twintig jaar werd gecomponeerd en voor een breed publiek toegankelijk is? Ik hou van hedendaagse opera en van seriële muziek, maar in Verdi's tijd kende iedereen in Venetië de dag na de première de intro van Rigoletto. Rigoletto wordt nog altijd als een meesterwerk beschouwd. Er is zeker plaats voor musical, nu er een lacune is bij de opera. De commerciële sector springt misschien niet meteen op de kar, maar het is de culturele sector die dit moet aanzwengelen. Een hogeschool die een probleem heeft, mag niet meteen de doodssteek voor de sec-

tor betekenen. Wat betekent 330.000 euro voor het budget van onderwijs en cultuur samen ?

Ik pleit hier voor een enveloppe ‘gekleurd geld’. Er zijn dergelijke enveloppen in circulatie, onder meer bij P.A.R.T.S. en de balletafdeling van het Koninklijk Vlaams Conservatorium in Antwerpen. Zij kunnen een officieel diploma afleveren. Dat is absoluut nodig. Als ik mij tot privé-initiatieven wend, verval ik in de commerciële sector. Ik wil daar niet onmiddellijk mee te maken hebben. Het is een mooie afzetmarkt voor de afgestudeerden, maar geen streefdoel voor de opleiding. Het gekleurd geld biedt de mogelijkheid om het vak op een onderbouwde manier te onderwijzen en naar een hoger niveau te tillen

Wij zijn op sterven na dood, maar als er voor 1 juli een infuus met euro's wordt gegeven, is onze afdeling weer springlevend en komt er weer een eerste jaar. Er moet in Vlaanderen weer een eigen musicalopleiding komen. De evaluatie van het decreet komt voor ons te laat. De departementen Onderwijs en Cultuur zouden met elkaar een gesprek moeten aangaan en misschien komt ons uit het gemeenschappelijke budget nog een graantje toe.

4. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw Mieke Van Hecke : Mijnheer De Smet, u verwijst naar projectsubsidies om de opleiding te doen overleven. Wanneer de financiering echter niet meer vanuit het departement Onderwijs komt, dan heeft dat gevolgen voor het statuut van het personeel en voor het afleveren van diploma's. Bent u bereid om die stappen te zetten ? Bovendien hebben projectsubsidies een tijdelijk karakter. Ik krijg de indruk dat alles goed is om te overleven zonder dat er nagedacht is over de gevolgen.

De heer Peter De Smet : De gesprekken met de ministeries zijn gelukkig weer op gang gekomen. Er is duidelijk de wil om tot een structurele oplossing op lange termijn te komen. Zolang de cursussen binnen de hogeschool worden georganiseerd, mag volgens mij het diploma worden afgeleverd, los van de financiering. Er moet daarom ook niet worden geraakt aan het statuut van de leerkrachten. Er zou perfect een contract op lange termijn kunnen worden afgesloten waarin in een enveloppe ‘gekleurd geld’ is voorzien. Dat is gebeurd met de balletopleiding in Antwerpen.

Als die oplossing er zou komen, dan zit ik volgend jaar wel al met een geamputeerde opleiding. Ik heb namelijk al geen eerstejaars meer.

Mevrouw Brigitte Grouwels : Ik heb een vraag over de concurrentie in Nederland, waar 5 musicalopleidingen zijn. Dit jaar studeren er in uw afdeling 5 studenten af. Hoeveel zijn er dat in Nederland ?

De heer Peter De Smet : Ik schat dat er in Nederland jaarlijks ongeveer 30 mensen afstuderen.

Er is nu een studentenstop in het conservatorium omdat er maar een toelage is voor 410 studenten. Officieel was dat voor 450 studenten. Een paar jaar geleden is de afdeling dramatische kunst overgeheveld naar het RITS en is de subsidiëring meegegaan. De accommodatie en de sfeer waren er voor musicals echter niet ideaal en daarom zijn we naar het conservatorium teruggekeerd. We hebben echter maar voor 10 studenten subsidies meegekregen. Dat betekent dat de musicalafdeling erg verlieslatend is.

Ik heb nu 21 studenten, waarvan er dit jaar 5 afstuderen. Ideaal is 30 tot 40 studenten over de 4 jaar gespreid. Op die manier studeren er 5 tot 10 per jaar af. Dat lijkt me voor Vlaanderen een gemakkelijk quotum om de mensen in het vak te kunnen plaatsen.

De heer Marino Keulen : Kan Nederland niet bogen op een jarenlange traditie ?

De heer Peter De Smet : Het fenomeen is in Vlaanderen maar 10 of 20 jaar recenter. Nederland had voor de oorlog onder andere Annie M.G. Schmidt. Na de oorlog kwam daar onder meer Jos Brink bij. Ik heb de doorbraak meegemaakt in 1991 met *Les Misérables*. Toen kwamen plots de grote producties. Voor mij ligt de toekomst van musical daar niet in. In Vlaanderen kennen we nu een doorbraak, maar het juiste spoor moet inderdaad nog worden gezocht.

De heer Miel Verrijken : Het verwondert me dat u alleen spreekt over het conservatorium van Brussel. Ik weet niet met welk gekleurd geld het wordt gefinancierd, maar met de opvoeringen van het Ballet van Vlaanderen is toch niets mis ? Het zijn studenten. Ze doen het toch prachtig ? Dat gebeurt binnen de opleiding van het Ballet van Vlaanderen.

De heer Peter De Smet : Dat klopt niet. Mijn opleiding hangt af van het conservatorium van Brussel.

De heer Miel Verrijken : Ik bedoel het in het algemeen. Het zijn toch officiële organismen ?

De heer Peter De Smet : Er is één officieel gesubsidieerd gezelschap, de musicalafdeling van het Ballet van Vlaanderen. Sommigen van mijn afgestudeerden komen daar inderdaad bij terecht. Dat is geen opleiding. Het gaat om een gesubsidieerd productiehuis.

De heer Miel Verrijken : Het blijken toch opvallend jonge mensen te zijn ?

De heer Peter De Smet : Aangezien we de enige opleiding zijn, wordt er ook heel vaak een beroep gedaan op onze afgestudeerden.

De heer Kris Van Dijck : U uitte de vrees geen politiek gehoor te krijgen. Uw analyse laat me niet onberoerd. Is het uw aanvoelen dat deze opleidingen, doordat ze ressorteren onder het departement Onderwijs, het vijfde wiel aan de wagen zijn en niet ten volle worden gewaardeerd ? Zitten deze opleidingen wel bij het juiste ministerie ? Ook op dit vlak besteedt de Commissie voor Onderwijs minimale aandacht aan het kunstonderwijs. Ik steek de hand dus ook eigen boezem.

De heer Peter De Smet : Daar moet een discussie over op gang komen, naar aanleiding van de evaluatie van het decreet. Persoonlijk voel ik inderdaad aan dat we wel voldoende weerklank krijgen als het om de pedagogische taken gaat, terwijl we met de artistieke aspecten nergens terechtkunnen. Ik vrees anderzijds ook dat onder het departement Cultuur het artistieke aspect primordiaal zou worden, wat voor bepaalde afdelingen op pedagogisch vlak moeilijk zou liggen. Persoonlijk neig ik veel eerder naar Cultuur omdat daar onze emotionele argumenten meer gehoor zouden vinden. Nu ben ik meer met cijfermateriaal bezig. We zullen hier wel nooit uitraken. Hoe dan ook is nu de inbreng van Cultuur veel te klein.

De heer Sven Gatz : De oplossing ligt weliswaar niet bij de privé-sector, en uw vragen gaan dan ook veeleer uit naar de beleidsmakers, maar toch de volgende vraag. De dansschool P.A.R.T.S. wordt structureel ondersteund door het beleid, maar heeft ook een bepaald mecenaat aangetrokken, vooral dan voor investeringen. Is zoiets bij u ook mogelijk ? Is het wenselijk en opportuun ?

De heer Peter De Smet : Op dit moment is het onmogelijk – en zeker niet opportuun – dat we geld zouden krijgen. De departementsraad en de raad van bestuur zouden eerst hun beslissing teniet moeten doen. We zijn officieel immers afgeschaft. De enige mogelijkheid is dat er officieel wordt voorzien in middelen op langere termijn. Stel dat

we alsnog geld krijgen en dat we bereid zijn een eerste jaar in te richten, maar er wordt daarna niet meer voorzien in vers geld, dan zitten we met een eerste kandidatuur die de vier jaar niet meer kan vol maken. Het zou ons dus in ernstige geldnood brengen. Met de privé-sector zullen we geen contracten op lange termijn – dat is minstens tien jaar – kunnen afsluiten, en we kunnen niemand de opleiding laten aanvangen, als we niet weten of we genoeg geld hebben om ze ook af te maken. Het is dus nu niet opportuun.

Ook ideologisch gezien zou ik het fout vinden. De musicalsector worstelt met financiële problemen, vaak als gevolg van een soort van folie de grandeur. Ze willen absoluut Londen en New York evenaren. Bovendien is er een overaanbod. In die context zal de sector in ruil voor financiering uiteraard willen dat we hun producties bevolken met studenten voor een prikje. We hebben echter nog nooit een stage toegestaan buiten de opleiding. Studenten hebben nochtans al hoofdrollen aangeboden gekregen.

Ik geef een voorbeeld. Enkele jaren geleden bracht Joop van den Ende de musical West Side Story. Hij had een overeenkomst met een academie. Die academie zou dansers voor de chorus leveren. De laatstejaars van die academie hebben voor het examen West Side Story gedanst. Die mensen studeerden af en wegens groot succes werd de productie verlengd. De afgestudeerden dachten dus dat ze onmiddellijk werk hadden. Dat was echter niet het geval. Aan de academie werd immers gevraagd of de nieuwe laatstejaars voor een prikje konden worden ingehuurd. Dat is gebeurd en de mensen die de productie oorspronkelijk mee hadden opgebouwd, stonden allemaal op straat. Ik weiger aan dergelijke praktijken mee te werken. De overheid heeft hier een taak, niet de privé-sector.

De heer Dany Vandenbossche : De heer De Smet zegt dat er geld nodig is. De vraag is dan natuurlijk of de hogeschool zal beslissen om de opleiding opnieuw in te richten. Er moet natuurlijk wel een structurele oplossing worden geboden. Als er een eenmalige injectie komt, zitten we hier volgend jaar weer.

De heer Peter De Smet : Ik pleit uiteraard voor noodhulp om het eerste jaar te kunnen inrichten. Dan hebben we de tijd om tijdens dat jaar een structurele oplossing uit te werken. Ik begin aan te voelen dat er nu toch verschillende paden worden bewandeld. Er wordt echt wel gezocht naar een structurele oplossing. Ik heb de indruk dat de wil aanwezig is, ook op de ministeries, maar het is nog

te vroeg. De bal is pas aan het rollen gegaan op 29 maart 2002, na een beslissing van de departementsraad die ik voelde aankomen. Ik kreeg in september 2001 namelijk al de eerste grote waarschuwing van mijn departementshoofd tijdens de deliberatie van de herexamens. Ik werd gewezen op het feit dat we er als laatste waren bijgekomen en dat we geen deel uitmaakten van de internationale uitstraling van het conservatorium, waardoor we wel eens het eerste slachtoffer zouden kunnen worden.

Toen ben ik in actie geschoten. Ik heb een onderhoud aangevraagd met mijn directeur en met de directeurs van de Erasmus Hogeschool. Ik ben op eigen houtje naar verschillende ministeries geweest en naar de regeringscommissaris. Ik werd echter van het kastje naar de muur gestuurd. Op de ministeries kreeg ik te horen dat het om een autonome bevoegdheid van mijn hogeschool gaat en dat ze zich daar niet mee wensten te moeien. Het enige wat ik kreeg waren cijfers die me meldden dat de enveloppe voor het hoger onderwijs is gestegen. Van mijn directeur kreeg ik ook cijfers. Hij vertelde me dat de enveloppe is verhoogd. Er blijkt echter een discrepantie te zijn, want in het kunstonderwijs is er een leerlingentop, terwijl andere scholen wel meer leerlingen mogen aanvaarden. Daarbij komt nog dat het aantal studenten in Vlaanderen enorm stijgt en in Brussel daalt. Vlaanderen is Brussel dus aan het leegzuigen. Mijn departementshoofd zegt me dat hij zijn school draaiende moet houden en rekening moet houden met de internationale uitstraling ervan.

Zo heb ik rondjes gedraaid en op 29 maart 2002, de ochtend van het concert waar mevrouw Grouwels naar verwees, werd me meegedeeld dat we waren afgeschaft. Ik heb de leerlingen toen niet ingelicht om het concert goed te laten verlopen. Ik heb ze het nieuws na de paasvakantie gemeld.

Ik heb niets kunnen doen, tot nu. Ik weet dat de wil aanwezig is. Mijn directeurs zeggen allemaal dat ze meteen akkoord gaan om de afdeling te laten voortbestaan als er een injectie komt. Dat is voor hen nu onmogelijk en ik kan daar niet tegen op. Ik kan zwaaien met de maatschappelijke relevantie van hier tot ginder, maar de prioriteiten van het departementshoofd zijn andere dan die van mij.

De heer Dany Vandenbossche : Mijnheer De Smet, u zegt dat u liever van het departement Cultuur zou afhangen dan van het departement Onderwijs. In de cultuursector wordt echter gewerkt met vier- tot hoogstens vijfjaarlijkse beoordelingen. Er zal dan een tegenstrijdigheid ontstaan tussen de oplei-

dingen en de culturele instellingen. Ik denk dat de zaken dus beter gescheiden blijven.

Als u van het departement Cultuur zou afhangen, zou volgens u enkel nog de artistieke beoordeling meespelen. De pedagogische beoordeling zou minder of niet meer meespelen. In de Commissie voor Cultuur hebben we al eens een boom opgezet over de vraag of de doorstroming naar de musicalsector op een andere manier is te regelen vanuit het departement Cultuur.

De heer Peter De Smet : Ik kan uw vrees delen. Ik weet immers hoe de meerderheid in de sector van de podiumkunsten tegen musicals aankijkt. De kritiek dat het oppervlakkige kunst is, is vaak terecht. De opleiding moet volgens mij bewijzen dat daar verandering in kan komen.

We bestaan 9 jaar en in de context van het reilen en zeilen in het vak moet maar eens worden gekeken naar onze inspanningen. Die moeten worden beoordeeld. Op een jaar tijd kan er geen verandering komen. In 1994, bij de start van de opleiding, heb ik gezegd : 'Ik denk minstens 15 jaar nodig te hebben om aan de sector via deze opleiding nieuwe impulsen te kunnen geven. Ik denk ook 7 tot 8 jaar nodig te hebben om deze opleiding vorm te geven zoals ik wil.' Ik ben behoorlijk trots op hoe ver we al gekomen zijn, maar ik sta nog lang niet waar ik zou willen staan. Men moet volwassen kunnen redeneren en iets nieuws wat nog geen bakens en leidraden heeft, de kans geven om zijn sporen uit te zetten en die lijnen proberen te volgen.

De heer Jo Vermeulen : Ik denk dat men te gemakkelijk over musical praat als over een oppervlakkige kunst. Gedurende de jongste decennia heeft men een canon ontwikkeld van producties die niet oppervlakkig zijn. Ik denk aan *My Fair Lady* of *Les Misérables*. De twee fronten zijn belangrijk, de canon moet bewaard blijven, opgevoerd worden en er moeten goede mensen naartoe vloeien, en tegelijkertijd moet het genre evolueren. Ik heb in uw pleidooi gehoord dat dit een van de doelstellingen is van de opleiding.

De heer Peter De Smet : Uiteraard, ik veroordeel het commerciële genre niet, integendeel, het kan bijdragen tot de kwaliteit. Mensen gaan eerst naar veel toegankelijker toneelstukken en kluchten vooraleer ze in de officiële huizen komen om er via Molière en Shakespeare tot moeilijker hedendaagse stukken te komen. Ik denk dat die weg vaker wordt gevolgd dan men zich realiseert. Ik heb evenveel contacten in de wereld van pop en van andere genres en daar gebeurt hetzelfde. Ik

geef les aan veel popzangers. In dit genre zie ik weer groepen ontstaan die zeer goede popmuziek maken die eenzelfde niveau halen als populaire muziek uit vorige eeuwen. Die muziek is nu verheven tot kunstmuziek en wordt gespeeld in concertzalen door onze officiële orkesten. We moeten op langere termijn denken en ik hoop dat we onze kansen krijgen.

De heer André Moreau : De afschaffing van de musicalopleiding voel ik persoonlijk aan als een verarming van onze Vlaamse cultuur. De organisatie van de andere afstudeerrichtingen valt echter onder de autonomie van de hogeschool. Ik begrijp daarom de schuldverklaring van de heer Van Dijk niet goed.

Mevrouw Van Hecke heb ik al gehoord in de plenaire zitting over de organisatie en de werking van de sociaal-culturele verenigingen. In het middenveld wordt de kunst meer gesteund door de privé-sector dan door de overheid. Als dit niet klopt, wil ik graag dat men mij corrigeert. Kan de musicalopleiding niet in stand worden gehouden met de hulp van het bedrijfsleven en privé-middelen ? Dat moet toch mogelijk zijn. Hier moeten we over nadenken en, als we kunnen, bij helpen.

De heer Kris Van Dijk : Mijnheer Moreau, sinds de enveloppefinanciering in het hoger onderwijs, worden we vaak geconfronteerd met de penibele situatie aldaar omdat de enveloppen niet meegroeien met bijvoorbeeld het leerlingenaantal. Als een hogeschool dan de tering naar de nering moet zetten, worden deze afdelingen er als eerste de dupe van. In de perceptie van de hogescholen krijgen deze opleidingen niet altijd de eerste voorkeur. Men zet hier vlugger de schaar in dan in opleidingen die meer economisch gericht zijn. Daarom de vraag of er geen grotere injectie kan gebeuren. Het geld komt sowieso uit de Vlaamse begroting maar er zou een grotere verantwoordelijkheid moeten komen vanuit Cultuur zodat er een tegengewicht is en men niet alleen op budgettaire overwegingen gaat wegen maar ook op inhoudelijke.

De heer Peter De Smet : Ik heb twee opmerkingen. Ten eerste is er al een soort samenwerking tussen Cultuur en Onderwijs. Er is bijvoorbeeld een financiering van de concerten van het conservatorium die afkomstig is van Cultuur en niet van Onderwijs.

Ten tweede is er de leerlingenstop. Het decreet van 1994 heeft de drie conservatoria en het Lemmensinstituut gelijkgeschakeld wat het aantal studenten betreft. Brussel kwam van 600 studenten. Gent kwam van nog geen 300 studenten. Die zijn alle-

maal gelijkgeschakeld op 450 studenten. Brussel had dus een contingent leerkrachten, waarvan een heel groot deel vastbenoemd was, voor 600 studenten. Dat aantal moest op enkele jaren worden afgebouwd, maar een vastbenoemde raakt men niet kwijt. Ik hoef u niet te zeggen wat voor potentiële problemen dit geeft. Er zijn immers meer leerkrachten in verhouding tot het aantal studenten dat men nog mag aannemen. Ik wil hier niet de rekening van het conservatorium maken – ik vecht voor mijn afdeling -, maar ik wou deze informatie toch geven. Verder wil ik vragen dat u de overige informatie zou opvragen bij het conservatorium.

De voorzitter : De analyse van het probleem is duidelijk, maar we gaan dat vandaag niet oplossen, hoe graag sommigen dat zouden willen. De politiek moet hiertoe al dan niet het initiatief nemen.

5. Uiteenzetting door mevrouw Ilse Uitterlinden, docente Studio Herman Teirlinck

Mevrouw Ilse Uitterlinden : Mijnheer de voorzitter, geachte leden, ik ga beginnen met een citaat van Herman Teirlinck : ‘De kunstenaar die tenietgaat, heeft zichzelf verbeurd. Hij heeft niet gedurfd in zichzelf te geloven. Hij heeft aan anderen gevraagd wat hij zelf dacht. Hij bleef benieuwd, gedwee en angstig naar de buitenopinie uitzien. Hij kon nog alleen nadoen. Hij is vee. De ontembare, onstuimige kunstenaar zou in de samenleving een weerstandig verzamelcentrum zijn, een vreemdsoortige vorst die niet heersen wil, een man als een rots. Maar een rotsmens die men niet kan overtuigen, die men verplicht is uit de weg te gaan en te omzeilen gelijk een monument. Hoe zou hij anders kunnen dan storen ? Hij is een hinderpaal. De rotsmens draagt drie namen en vertoont drie uitzichten : de kunstenaar, de heilige en de wijze. Zij bieden in het aanschijn der eeuwen het toonbeeld van de man die denkt naar eigen inzicht, die niet vleit, die niet om lof vraagt, die geen verbond sticht met statuten. Zij zijn dan ook de enigen die men eert. Met hun drieën maken zij de mensheid, want door hun onbreekbaar verzet tegen elke maatschappelijke inrichting werden zij spontaan een maatschappij. De heilige en de wijze zijn zeldzaam. De nederigheid verzamelt hen soms tot een kudde, kerk of academie. De kunstenaar huldigt een andere bescheidenheid, die onuitroeibaar is. ‘Ik ben’, zegt hij, ‘zoals ik ben. Ik zal mezelf uitdrukken of ik druk niets uit. Ik benijd niets of niemand.’ De kunstenaar, door zijn bestemming reeds, blijft onbedorven en onomkoopbaar. Vandaar de verheven prijs die men de kunst en de schoonheid verschuldigd is. Die prijs vernedert niemand. Hij ver-

heft integendeel. In alle mensen wekt hij de mens. Men zegt dat bewonderen evenaren is. Een heerlijker voorschrift kan hier als besluit niet worden aanbevolen. Vergeet immers niet te bedenken dat de kunst in deze voornaamste zin goddelijk is, dat zij namelijk weigert te worden bewezen en haar genade slechts verleent aan wie in haar gelooft.’

Dit komt uit het Dramatisch Peripateticum van Herman Teirlinck. Het is vandaag nog steeds valabel. Het is een beginselverklaring van de Studio. Als u dit beluistert, zult u onmiddellijk begrijpen dat wij zeer moeilijk konden communiceren met een hogeschool. Het is tevens de doodsteek geweest van Studio Herman Teirlinck, maar wij huldigen dit principe nog steeds.

Normaliter waren mijn collega's Vercruysse en Kerkhofs hier, maar ze zijn helaas verhinderd. Ze zijn meer op de hoogte van het technische aspect dan ik, omdat ze de voorbije twee jaar de gesprekken hebben gevoerd met de hogescholen. Ik ben echter docent en heb een inhoudelijk inzicht, maar ik zal toch een overzicht trachten te geven.

Ons probleem was dat men binnen de hogeschool niet kijkt naar de specifieke noden van onze opleiding, of van elke opleiding. We hebben een gesprek gevoerd over een budget, en eigenlijk nooit over een inhoud. Kunst is helaas geen wetenschap. Daarnet hoorde ik zeggen dat er enkele punten zijn waarop de wetenschap en de kunsten elkaar kunnen beïnvloeden, maar helaas denk ik niet dat men kunst kan verheffen tot een wetenschap. In een persmededeling van de minister van Cultuur las ik: 'Kunstonderwijs past niet in de economische wetmatigheden die het hogescholendecreet oplegt'. Daar kan ik het alleen maar eens mee zijn. We hebben de hele tijd een dialoog gevoerd, en het was voortdurend een dialoog over een kostenplaatje, nooit over de inhoud. We werden meteen vergeleken met de verplegersopleiding. Er werd ons altijd gezegd dat we veel kosten.

In Antwerpen is de muziekafdeling zeer duidelijk aanwezig in het departement. Het departement wordt immers vertegenwoordigd door zeven mensen van Muziek, een persoon van het Conservatorium en een persoon van de Studio Herman Teirlinck. Het is dan ook slim om een alliantie aan te gaan met de afdeling Muziek, want die heeft het meest te vertellen in de school. Het Conservatorium heeft dat gedaan en daardoor staat de Studio Herman Teirlinck sindsdien alleen. De situatie is heel betreurenswaardig. We hebben geen gesprekspartner gevonden, noch binnen Cultuur, noch binnen Onderwijs. Het antwoord luidde steeds dat er

een enveloppe is voor de hogescholen en dat die scholen autonoom beslissen.

We hebben specifieke noden die we kwijt wilden aan de hogeschool. Onze opleiding vergt een heel directe en gerichte aanpak, en dat is duur. De opleiding baseert zich op vier pijlers: stem, lichaam, geest en spel. Voor de pijler stem moet bijvoorbeeld aan stemplaatsing worden gedaan. Dat kan onmogelijk door een aantal punten op het bord te schrijven die de studenten goed moeten instuderen. Een stemplaatsing vergt een heel individuele aanpak. Het is frustrerend om telkens te horen te krijgen dat we te duur en te veeleisend zijn.

De eerste drie pijlers – stem, lichaam en geest – kunnen redelijk makkelijk binnen Onderwijs worden gesitueerd. Voor de pijler spel gaat dat niet. Spel moet volgens ons veel meer in de culturele sector worden geplaatst. We leidden onze studenten zo op dat ze heel snel praktijkgericht konden werken. Studio Herman Teirlinck stond voor 'atelier en laboratorium'. Studenten werden al heel vroeg geconfronteerd met een publiek en leerden al heel snel om voorstellingsgericht te spelen. Daarom gingen we ook op zoek in de beroepssector naar infrastructuur en regisseurs. Ik ben er helemaal niet tegen dat een laatstejaarsstudent een stageplaats krijgt aangeboden. De studenten moeten immers zo snel mogelijk uit de besloten gemeenschap van de school.

De kunstschole bevinden zich nu binnen de hogescholen. Misschien moet worden overwogen om ze toch in autonome hogescholen te plaatsen, moeten contracten worden afgesloten met de overheid en moeten duidelijke inhoudelijke normen en doelstellingen worden vastgelegd. Na bijvoorbeeld vier jaar kan dan worden onderzocht of de normen haalbaar en de doelstellingen realiseerbaar zijn.

Een artistieke leider stippelt een bepaald traject uit en is de ziel van een opleiding. In Antwerpen werd de artistieke leider geleidelijk aan van zijn schip getrokken en nu krijgen we het verwijt een stuurloos schip te zijn. De leider van de Studio werd echter vriendelijk, doch dringend verzocht om het pand te verlaten.

We werkten ook met bezielers. Een bezieler was een soort mentor voor één jaar. Hij of zij bepaalde het jaarprogramma. Studenten konden altijd bij de bezieler terecht. Daarnaast was er ook een coördinator. We noemden hem de 'papierene tijger'. Het was iemand die kon praten met de hogeschool en overweg kon met budgettaire termen.

Ik wil een heel sterke oproep doen dat cultuur en onderwijs toch met elkaar zouden praten. Nu zijn het immers twee gescheiden geesten. Er moeten debatten komen met mensen uit het veld. Er moet ook naar ons worden geluisterd, zodat jullie weten wat we precies doen en wat zo'n opleiding precies inhoudt. Het is dus nodig dat jullie ook onze taal leren begrijpen en ernaar luisteren. Wij doen heel veel moeite om jullie taal te leren begrijpen en ernaar te luisteren. Het idee van het contract afsluiten is misschien een denkspoor dat kan worden besproken. Hoe dan ook moet er echt met elkaar worden gesproken en naar elkaar worden geluisterd. Als mensen in nood zitten, moet er een gesprekspartner zijn. Desnoods moet maar een commissie worden opgericht voor dat soort toestanden.

Ik wil het tot slot toch nog even hebben over wat er in Antwerpen is gebeurd. Studio Herman Teirlinck gaat nu het Herman Teirlinck Instituut heten. Dat betekent dat de mens in de straat denkt dat Studio Herman Teirlinck nog altijd bestaat. Dat is echter niet juist. Studio Herman Teirlinck is gewoon 'ingeslikt'. Dat is op een zeer onfraaie manier gebeurd. Dat is zeer betreurenswaardig, zeker in het licht van het feit dat er tegelijk wordt gesteld dat we vanuit internationaal perspectief een interessant pakket en goed onderwijs moeten aanbieden. Op dat moment wordt gewoon gezegd dat we bedankt zijn en dat we mogen gaan. Dat vind ik zeer betreurenswaardig.

6. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw Mieke Van Hecke : Mevrouw Uitterlinden, u bent uw uiteenzetting begonnen met de stelling dat er te veel sprake is van het kostenplaatje en te weinig van inhoud. Op het einde hebt u gezegd dat we meer met elkaar moeten praten.

Het valt me eigenlijk hoe langer hoe meer op – binnen het kader van het hogescholendecreet, de financieringsmogelijkheden die er vandaag zijn en de structuren – dat u waarschijnlijk gelijk hebt dat er naar een nieuwe formule moet worden gezocht voor het project dat u aanbiedt. Er is de individuele begeleiding. Er is eventueel het projectmatige, via beheersovereenkomsten op een beperkte periode naar resultaat en naar meting. Er is het aspect van de internationale uitstraling rond dergelijke zaken.

Zelf zie ik dat veeleer in een soort voortgezette opleiding. Via de projectmatige ondersteuning vanuit cultuur kan men dan die eigen accenten leggen. Wat betreft de manier waarop u een en ander

voorstelt, vraag ik me af of een hogeschool de keuze heeft om dit in haar huidige mogelijkheden te ondersteunen. Ik denk dat ten onrechte de indruk wordt gegeven dat er geen gesprekspartner was en dat er geen gehoor werd gevonden.

Binnen de gesloten enveloppe denk ik dat andere financieringsstromen noodzakelijk zijn, omdat men anders ook de interne solidariteit binnen opleidingen totaal ondergraaft ten aanzien van de hogere terecht eisen. Ik heb begrip voor de beslissing die werd genomen, maar ik vind dat een en ander moet kunnen overleven, maar dan wel op een andere leest geschoeid dan het huidige hogescholendecreet.

Mevrouw Ilse Uitterlinden : Er is sponsoring geweest op Studio Herman Teirlinck, zelfs gedurende een jaar of vijf. Toen hadden we ons aangepast aan de vraag van de hogeschool. Enerzijds hadden we een curriculum dat helemaal was aangepast aan het hogeschoolgegeven – dat was voor de basisopleiding -, en daarnaast hadden we de projecten van de sponsor. Ook dat was blijkbaar echter onleefbaar, ook al werd het zeer behoorlijk en goed georganiseerd. We beantwoordden aan het basisgegeven van de hogeschool. Toch wekte het onrust binnen de hogeschool, omdat het niet paste binnen het plaatje van de school.

De voorzitter : U bent het dus eigenlijk niet eens met de stelling van mevrouw Van Hecke dat u door de aparte opleiding en de manier waarop u de opleiding invult, eigenlijk niet past binnen het plaatje van de hogeschool. Zo heb ik althans de vraag van mevrouw Van Hecke begrepen. Mevrouw Uitterlinden, u zegt dat u daar eigenlijk wel aan beantwoordt.

Mevrouw Ilse Uitterlinden : Neen, ik zeg dat we zouden kunnen proberen ons in te passen.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Voor een deel.

Mevrouw Ilse Uitterlinden : We hebben dat eigenlijk ook gedaan. Als er echter een beetje flexibiliteit vanuit de hogeschool zou zijn, dan hadden we kunnen blijven samenwerken, maar blijkbaar is dat enorm moeilijk. Die sponsoring was zeer goed geregeld. Het werd ook gestort via de hogeschool. Uiteindelijk bleek dat toch te lastig, hoewel ik denk dat zulke formules eigenlijk wel werkbaar zouden moeten zijn.

De heer Jo Vermeulen : Ik zal niet ingaan op de specifieke geschiedenis van de fusie, de afschaffing of dergelijke zaken meer. Hebt u er – juist omdat

het zo moeilijk was – nooit aan gedacht om uw anker aan andere hogescholen aan te haken ? De hogeschool was gedwongen tot een fusie. Welke zijn dan de mogelijkheden en waarom is dat niet gelukt ?

U pleit voor autonome kunsthogescholen. Bestaat dan niet het gevaar dat er fusies of schrappingen moeten gebeuren en dat het landschap verschaalt ?

Mevrouw Ilse Uitterlinden : We hebben gesprekken gevoerd met het RITS uit Brussel. Uiteindelijk zijn we daar niet op ingegaan. Studio Herman Teirlinck is aan het instituut gebonden en heeft een eigen werking opgebouwd. Daarom wilden we alleen blijven voortdoen. Achteraf bleek dat een goede beslissing te zijn, omdat het RITS met dezelfde problemen zat. We onderzoeken momenteel nog een andere samenwerking in het Brusselse.

Deze discussie is nog in een pril stadium. Misschien moeten we eerst nagaan welk landschap noodzakelijk is. Welke normen leggen we op aan dat landschap en welke moet de doelstelling zijn ? De hogescholen moeten daarmee worden wakker geschud, ze moeten daar aandacht aan geven.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Als we starten met de vraag welk landschap we willen, is er een vraag een aanbodzijde. Iedereen die daaraan participeert, en niet alleen Onderwijs, zou toch zijn verantwoordelijkheid moeten opnemen. Dit is te zwaar om alleen door Onderwijs te worden gedragen.

Mevrouw Ilse Uitterlinden : We horen voor een groot stuk bij Cultuur. Waarom zouden we dan niet samenwerken ? Waarom zouden we het praktijkgerichte deel niet in Cultuur onderbrengen, en het geordende deel in Onderwijs ?

De voorzitter : Dat is een duidelijke stelling.

7. Uiteenzetting door mevrouw Anne-Mie Van Kerkhoven, beeldend kunstenaar, stichtend lid en oud-voorzitter van de beheerraad van het New International Cultural Centre (NICC)

Mevrouw Anne-Mie Van Kerkhoven : Ik werd gevraagd om hier te spreken als ex-voorzitter van het New International Cultural Centre. In de eerste plaats ben ik beeldend kunstenaar, maar ik doceer al tien jaar aan de Gentse academie, die nu is opgeslorpt door de hogeschool van Gent. Ik doceer eveneens aan de rijksacademie te Amsterdam en

geef geregeld gastspreekbeurten in het buitenland. Ik heb dus al veel academies gezien en heb een kritische houding ontwikkeld ten aanzien van deze materie.

Op het vlak van onderwijs zitten we in een overgangsfase. Als leerkracht heb ik een aantal kritieken. Een aantal van mijn opmerkingen gaan trouwens lijnrecht in tegen de woorden van de heer Aelterman.

Ik heb de uitnodiging voor deze vergadering pas vijf dagen geleden ontvangen. Om mijn toespraak voor te bereiden, heb ik een aantal collega's aangesproken. Veel door hen verwoorde punten van kritiek komen eigenlijk overeen met de door de heer Aelterman naar voren geschoven doelstellingen. Ik leid hieruit af dat er tussen de hogescholen en de academies niet voldoende dialoog wordt gevoerd.

Het NICC is vier jaar geleden opgericht naar aanleiding van de sluiting van het ICC te Antwerpen. We hebben toen het ICC bezet en een nieuwe organisatie opgericht. Hieruit is de eerste Belgische vereniging van plastische kunstenaars ontstaan. Deze organisatie, die sindsdien stevast is gegroeid, verandert evenwel vaak van vorm.

Gedurende een aantal jaren heb ik binnen het NICC een afdeling geleid die zich om het kunstonderwijs bekommerde. Als kunstenaar-docent voelde ik me vaak gefrustreerd. Het was de mening van de leden van deze afdeling dat we onze onvrede eerst binnen het NICC moesten structureren om vervolgens als een drukingsgroep naar buiten te treden. Op onregelmatige tijdstippen kwam ik met een aantal kunstenaars-docenten samen om de onstuitbare reeks decretale hervormingen en veranderingen in de structuur van de kunstschole en de academies te bespreken. Deze vergaderingen waren tweetalig en werden door Walen en Vlamingen bijgewoond. Gedurende die periode hebben we ons als een drukingsgroep trachten op te stellen. Als kunstenaars wilden we een tegengewicht bieden voor de bewegingen die we voortdurend als marionetten moesten ondergaan.

De grote trend om instanties en apparaten te verenigen om kosten en tijd te besparen, is al een paar jaar aan de gang. In de ons omringende landen komt men momenteel al op deze handelswijze terug. Dit is onder meer het geval in Nederland. In de praktijk blijkt immers dat fusies in de creatieve sector en, meer bepaald in de plastisch georiënteerde scholen, geen grote besparingen opleveren. Om geld te besparen, heeft de Franse minister Lang in de loop van zijn ambtsperiode een aantal kleine in-

stituten rond spilfiguren, bekende kunstenaars, invloedrijke curatoren en critici, opgericht.

Wat het onderwijspersoneel, de ruimte en het materiaal betreft, is het kunstonderwijs vrij duur. Er worden immers veel individuele lessen gegeven. Uit mijn eigen ervaring in Gent kan ik afleiden dat het samenvoegen van instellingen die kunstonderwijs aanbieden in theorie bepaalde faciliteiten op het vlak van het personeel met zich meebrengen. In de praktijk blijken de leerkrachten van de verschillende departementen van een hogeschool niet echt inwisselbaar te zijn. Ook wat het materiaal betreft, blijven de vertegenwoordigers van de verschillende disciplines op hun eigen terrein. Mooie fantasieën als interdisciplinariteit en kruisbestuiving worden niet geconcretiseerd.

Hoewel we al jaren van hervormingen achter de rug hebben, lijkt er voor de studenten eigenlijk niet veel te zijn veranderd. Dit geldt tevens voor de werksfeer. Veel leerkrachten zijn het ondertussen gewoon dat de academie van Gent een departement van een hogeschool is geworden. Aangezien de personeelsbezetting van het secretariaat niet is veranderd, heeft dit overigens geen besparingen opgeleverd. De hogeschoolstructuur zorgt er echter voor dat we veel trager over onze werkingsmiddelen kunnen beschikken. Voor een academie werkt dit zeer contraproductief. De hogescholen houden te weinig rekening met de eigenheid van een academie, met het creatieve proces van de plastische kunstenaars en met het hanteren van deadlines. In Helsinki zijn de ateliers en de werkplaatsen 24 uur per dag open. Bovendien kunnen de studenten steeds al het materiaal en al de beschikbare accommodatie benutten. Het artistieke proces vraagt om flexibiliteit en bepaalde vrijheden die binnen een hogeschool niet langer aan bod komen.

Het is zelfs nog onaangenaam om te horen dat het geld dat een hogeschool ontvangt per student niet steeds in de kas van het betrokken departement terecht komt. De logge administratieve structuur van een hogeschool besteedt dit geld vaak aan andere dan het bedoelde departement. We mogen hierbij niet uit het oog verliezen dat het kunstsonderwijs veel duurder is dan de meeste andere onderwijsvormen. Kunstsonderwijs heeft veel materiaal nodig. Dit materiaal verslijt of verandert snel van vorm.

Heel wat kunstenaars-docenten vinden dat de hogescholen te weinig investeren in de culturele uitstraling van academies. Voor ons, kunstenaars-docenten, is dit een evidentie. De academies moeten

een communicatiemiddel en een broeihaard van ideeën kunnen blijven. Bovendien bepalen deze investeringen het beeld dat de buitenwereld van een academie heeft. In de jaren 1960 en 1970 heeft de Zwarte Zaal de academie van Gent tot ver buiten de landsgrenzen bekend gemaakt. Op die manier kan een academie de juiste studenten aantrekken en een levend deel van de maatschappij blijven. Ik wil er trouwens op wijzen dat de Sint-Lucashogeschool te Gent net dezelfde tactiek hanteert. Wat me evenwel nog het meest stoort, is het gebrek aan flexibiliteit ten opzichte van de kunstenaars die in de academies werken. In ideale omstandigheden zouden internationale uitwisselingen mogelijk zijn. Het leiden van ateliers in het buitenland verfrist immers de geest. Bovendien kunnen kunstenaars niet lang in dezelfde structuur functioneren. Dit is immers in strijd met de artistieke evolutie van de kunstenaar.

Bij de leraars in de nieuwe hogescholen is er veel frustratie en verdrukte onvrede. De studenten zelf hebben minder last van de hervormingen. Ze maken dankbaar gebruik van de nieuwe structuren, en worden almaar alerter in hun eisen ten opzichte van de leraars en faciliteiten.

Het is nu erg in de mode om in termen van netwerken te denken. Dit zal wel zijn waarde hebben. Maar in plaats van te zorgen voor dynamiek komt het zwaartepunt te liggen op administratie en commercieel afgesproken management.

Ik stel wel met genoeg vast dat in de academie de nieuwe ideeën blijven opborrelen. De academie blijft voor de studenten de plaats om nieuwe ideeën te bundelen en ze vaste vorm te geven. De onvrede en angst worden nog steeds creatief in nieuwere vormen van uitdrukking omgezet. Die vormen zijn nodig om de voortdurend veranderende maatschappij voor eenzijdigheid en degeneratie te behoeden.

Men kan zich afvragen of de algemene tendens tot professionalisering in het onderwijs niet vooral de commerciële, onschadelijke middelmaat ten goede komt. Indien het te erg wordt, is het onvermijdelijk dat onafhankelijke initiatieven, los van de instellingen, alternatieve manieren zullen vinden om experimenten en baanbrekende verschuivingen mogelijk te maken.

De mogelijkheid van een jongere om creatief en onbevooroordeeld een eigen oordeel te vormen, is een grondrecht. Daarvoor is een zo groot mogelijke diversiteit nodig. Het spreekt vanzelf dat die mogelijkheid op sociaal-economisch vlak niet mag

worden gesmoord. Een voortdurend roulement van personen en ideeën is onontbeerlijk. De kunstschool heeft immers de bedoeling zoveel mogelijk individuen af te leveren die kritisch en met zo weinig mogelijk vooroordelen enthousiast de maatschappij waarin ze terecht komen, aanpakken.

8. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw Mieke Van Hecke : Mevrouw Van Kerkhoven, elke structuur zal steeds een rem inhouden op de creativiteit van individuen en kunstenaars. Minimale structuren zijn nu echter eenmaal noodzakelijk.

We hebben het NICC en de VDP uitgenodigd om een antwoord te krijgen op de vraag over de uitstroomkwalificatie uit de hogekunstscholen. Gaat het om specifieke elementen ? Of wil men veeleer 'basismateriaal' voor het culturele werkveld ? Daar zijn andere gremia om zich te ontwikkelen die meer aangepast zijn aan de eigen creatieve inzichten.

Ik heb die vraag ook gesteld aan de vertegenwoordiger van Studio Herman Teirlinck. Moet het hoger kunstonderwijs al die impulsen aanbieden aan de studenten ? Of zijn er andere gremia nodig ? Een deel van de winsten uit de kunstsector zou kunnen worden gebruikt om die te bekostigen. Bent u van mening dat de verscheidenheid moet zitten in het aanbod dat we de studenten voorstellen omdat het veld nood heeft aan heel diverse 'producten' ?

Mevrouw Anne-Mie Van Kerkhoven : Er zijn heel wat veranderingen in het onderwijssysteem en in de kunstwereld aan de gang. Er wordt nu ook al aan headhunting gedaan. Op dat gebied schiet een hogeschool te kort om aan 'nazorg' te doen en bijvoorbeeld buitenlandse curatoren te informeren. In de rijksacademie van Amsterdam heeft men bijvoorbeeld vorig jaar een aparte afdeling opgericht die zich bezighoudt met de follow-up van haar ex-studenten.

Binnen het NICC ben ik gestopt met de afdeling onderwijs. De meeste docenten-kunstenaars moeten al zoveel vergaderen.

We hebben ook geprobeerd om tentoonstellingen te organiseren met werken van studenten die aan de diverse academies afstudeerden, maar botsten daarbij op veel tegenstand van de academies zelf.

Het is wel heel goed dat u ons hier als gesprekspartner hebt uitgenodigd. Dit is iets dat we al 3 jaar

vragen, maar dat ons tot op heden nooit gelukt was.

9. Uiteenzetting door de heer Francis Michels, bestuurslid van de Vlaamse Vereniging voor Studenten (VVS)

De heer Francis Michels : Mijnheer de voorzitter, dames en heren, de VVS is in feite een lobbygroep die probeert om de belangen van alle hogeronderwijsstudenten te verdedigen.

Ikzelf heb scheikunde gestudeerd aan de RUG en studeer thans ook nog muziek op het departement Dramatische Kunst, Muziek en Dans van de Hogeschool Antwerpen.

Ik wens eerst te beklemtonen dat de VVS nog geen definitief standpunt ingenomen heeft over het hoger kunstonderwijs. Zij is dus nog steeds zoekende. Het betreft hier immers een bijzonder moeilijke materie. Ik denk daarbij bijvoorbeeld aan de toelatingsproeven en de financiering.

Om mijn uiteenzetting voor te bereiden, ben ik uitgegaan van de vraag waarom jullie de VVS uitgenodigd hebben. Ik had in dit verband vernomen dat het vandaag de bedoeling zou zijn een hoorzitting te houden via een verenigde commissie, dus een commissie waarin zowel cultuur als onderwijs hun stek zouden hebben. Die hoorzitting zou onder meer georganiseerd worden naar aanleiding van wat gebeurd is met Studio Herman Teirlinck en zijn musicalafdeling. Aangezien ikzelf student ben aan de Hogeschool Antwerpen heb ik toen onmiddellijk geprobeerd meer te weten te komen over die specifieke situatie.

Ik heb gepraat met een aantal vertegenwoordigers van studenten, in de eerste plaats met de studentenvertegenwoordiger – een dame – van de musicalafdeling van Studio Herman Teirlinck. Zij klonk bijzonder teleurgesteld, vooral over de wijze waarop dat dossier op de hogeschool behandeld werd.

Ik heb ook met heel wat andere studenten uit het kunstonderwijs gepraat – waaronder studenten van het Lemmens-instituut in Leuven – en uit die gesprekken afgeleid dat de kunstdepartementen van de hogescholen zich achtergesteld voelen. Iedereen weet dat er geld te kort is voor het hoger onderwijs, iets waarvan de kunstdepartementen vaak de grootste slachtoffers zijn. Dit is het gevoel dat bij de studenten leeft. Ik spreek me er niet over uit of dit gevoel terecht is, maar kan u wel zeggen dat de

VVS ervoor pleit meer geld ter beschikking te stellen van het hoger onderwijs.

Ik begrijp dat het bestuur van een hogeschool zijn begroting goed moet opstellen en in het oog moet houden. Zo was één van de redenen voor de fusie een betere aanwending van de financiële middelen voor het hoger onderwijs. Dit betekent dat de hogescholen ook ergens hun verantwoordelijkheid moeten opnemen. Zij bekijken de opleidingen en stellen vast dat bepaalde opleidingen misschien wel een hogere economische waarde hebben. Ik heb reeds vaak horen spreken over de integratie van de kunstdepartementen. Die integratie is volgens mij nog niet helemaal afgelopen. Daar moet nog meer aan gewerkt worden.

Op de hogescholen dringt zich een soort mentaliteitswijziging op. Men moet beseffen dat het niet alleen gaat om economische factoren, maar ook om een diversiteit van onderwijs. Als men aan mensen van de VVS vraagt wat voor hen belangrijk is in het onderwijs, dan zul je in het antwoord steeds twee woorden horen terugkomen : democratisering en kwaliteit. Democratisering en kwaliteit zijn essentieel. Zo veel mogelijk mensen met dezelfde capaciteiten moeten dezelfde kansen krijgen om deel te nemen aan het onderwijs. Dat hangt samen met de kwaliteit. Geen democratisering zonder kwaliteit, geen kwaliteit zonder democratisering. De hogescholen moet men verplichten meer aandacht te besteden aan kwaliteit. Dat kan door de financieringswijze te veranderen. De middelen mogen niet alleen afhangen van het aantal studenten. Er moeten kwalitatieve criteria worden geïntroduceerd. Dat is moeilijk, maar het is mogelijk. Als men werkt aan de kwaliteit van het onderwijs, dan moet men extra middelen krijgen. De middelen moeten effectief bij de studenten terechtkomen. Allocatie kan, maar dat moet dan wel zeer goed worden beargumenteerd.

De Commissie voor Cultuur en het ministerie van Cultuur moeten zich natuurlijk met het hoger kunstonderwijs bezighouden. De afgestudeerden hebben direct te maken met wat er op het departement Cultuur gebeurt. Cultuur en onderwijs moeten samenwerken. Verder smeed ik de volksvertegenwoordigers die zich met onderwijs bezighouden om het belang van de kunstopleidingen niet uit het oog te verliezen. We pleiten niet voor een aparte hogeschool of een apart instituut voor kunstonderwijs. De diversiteit van de opleidingen in de hogescholen is erg waardevol. Studenten zijn geen producten. We willen partners zijn in de zoektocht naar een beter onderwijs.

Het valt me op dat studentenvertegenwoordigers niet altijd weten wat de BA/MA nu precies impliceert. Misschien moet daarover eens een campagne worden opgezet. Sommige instellingen maken daarvan gebruik om hun studentenvertegenwoordigers te zeggen dat de bacheloropleiding drie jaar is en de master-opleiding twee jaar. Ze hopen dat veel van hun vierjarige opleidingen uiteindelijk vijf jaar zullen duren.

Ik pleit zeker voor diversiteit. Een musicalopleiding in Vlaanderen lijkt mij zinvol, maar deze opleiding gebeurt in het kader van de hogeschool. Voor de hogeschool is het financieel aspect belangrijk. Het aantal studenten is beperkt. Het gaat om 5 à 6 studenten per jaar. Noodhulp voor de musicalafdeling is nuttig, maar een structurele oplossing vanuit onderwijs en cultuur is nodig.

10. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Marino Keulen : Ik ga toch wat tegen uw stelling in. U hebt voor het behoud van de diversiteit en de aanwezigheid van de hogere kunstopleidingen binnen de globale hogescholen gepleit. Gezien de oproep voor gekleurd geld lijkt een tussenoplossing zinvol. Zou het kunstonderwijs niet uit het pakket hogescholen kunnen worden gelicht ? Het zou een aparte opleiding met een structuur sui generis kunnen worden. Kunstopleidingen zijn kleiner in aantal, verhoudingsgewijs duurder en het zwakke broertje in de onderhandelingen. Zij delven gemakkelijk het onderspit.

De heer Francis Michels : Ik zal dit idee zeker in overweging nemen. Ik zou de opleiding hoger kunstonderwijs liever wat volwassener zien functioneren. De mentaliteit in de hogescholen moet veranderen. Daar moet aan gewerkt worden. Misschien bestaat een aparte instelling voor hoger kunstonderwijs in het buitenland wel. Ik zal dit onderzoeken. De vraag is of dit type onderwijs wel zo bijzonder is. Elke richting heeft haar eigenheid. Ik denk aan bijvoorbeeld de verpleegopleiding of aan de afdeling afrikanistiek aan de universiteiten Gent en Leuven.

De heer Marino Keulen : Het gaat om het behoud van de opleiding. Deze dreigt te worden verpletterd. We moeten naar een oplossing zoeken die de levenskansen op termijn vergroot.

De heer Jo Vermeulen : Hebt u nagedacht over de associaties ? Dat is een mogelijkheid.

De heer Francis Michels : Dan ontstaat hetzelfde probleem. In plaats van een klein departement

Kunst krijgt men dan een kleine instelling in de associatie. Hetzelfde probleem rijst bij het verdelen van de gelden.

De heer Jo Vermeulen : Er kan ook een uitstraling ontstaan. Amerikaanse universiteiten pochen bijvoorbeeld met hun basketteams.

De heer Francis Michels : Bij het begin van het academiejaar heeft het orkest van de hogeschool in De Singel het academiejaar voor de nieuwe associatie geopend. Ik dacht dat het een opportuniteit was. Een hogeschool zou dit ook kunnen doen en gebruikmaken van haar kunstafdelingen om het artistieke aspect te promoten en het financiële aspect wat naar achter te duwen.

Mevrouw Mieke Van Hecke : We hebben nood aan cijfermateriaal over de begrotingen of rekeningen van hogescholen. De heer Michels spreekt over een stiefmoederlijke behandeling. Er is enerzijds de vraag over hoe hoog de financiering van een kunstopleiding moet zijn om te kunnen voldoen aan de specifieke noden ervan en of het departement Onderwijs dat alleen kan opbrengen.

Anderzijds is er de vraag of het kunstonderwijs binnen de grote entiteiten wordt verdrukt, waardoor het niet krijgt waar het recht op heeft. Volgens mijn informatie verschilt dat erg van hogeschool tot hogeschool. In bepaalde scholen zou de kunstafdeling meer krijgen dan datgene waar het recht op heeft. Het is dus erg gevaarlijk om uitspraken te doen zonder cijfermateriaal.

De heer Francis Michels : Het gaat niet alleen over geld, maar ook over gelijkwaardigheid.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Tijdens een debat van de scholierenkoepel was ik enorm verwonderd over de mentaliteit van de studenten onder elkaar over de gelijkwaardigheid van opleidingen. Daar moet in de eerste plaats iets aan gebeuren. Ik denk niet dat dat probleem zich situeert op het vlak van het beleid.

De heer Francis Michels : Het is een gemeenschappelijke taak van studenten en beleidsmakers.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Het zou al goed zijn dat studenten elkaar ontmoeten. Er zijn helemaal niet zoveel contacten tussen de studenten uit de verschillende opleidingen.

De heer André Moreau : Er is een verschil tussen de heer Michels en mevrouw Van Kerkhoven. Zij vlucht en participeert niet aan de vergaderingen.

Dialogo is nochtans belangrijk om een goed hogeschoolbeleid te kunnen voeren. De heer Michels daarentegen is enorm strijdlustig. Hij vecht voor een mentaliteitswijziging. Beiden zullen daar ongetwijfeld goede argumenten voor hebben. Er moet in elk geval meer worden nagedacht over de problematiek van de kunstafdelingen in de hogescholen. De leden van de Commissie voor Onderwijs hebben uit deze hoorzitting veel kunnen leren.

De heer Dany Vandenbossche : Bij de discussie over het hogeschooldecreet is de plaats van het kunstonderwijs altijd al een gevoelig punt geweest.

In het onderwijs vinden we immers niets anders terug dan in de samenleving. Kunst en cultuur verkeren in dezelfde positie als het kunstonderwijs. Ze worden niet beschouwd als geheel tot de samenleving behorend. Het is de kers op de taart, maar niet de taart zelf. Die opinie bestaat niet alleen in het onderwijs, maar is ook van de wereld. Dat is een jammerlijke vaststelling voor de Commissie voor Cultuur, maar het is wel zo.

De voorzitter : De heer Laermans wil met zijn boek precies het tegengestelde bewijzen.

De heer Francis Michels : De kers op de taart is uiteraard ook belangrijk.

De voorzitter : De hoorzitting is hiermee afgerond. We zullen nu oplossingen moeten vinden voor een aantal dossiers, waaronder twee concrete, namelijk dat van studio Herman Teirlinck en dat van de musicalafdeling. Het hogeschooldecreet blijft voor de Commissie voor Onderwijs een discussiepunt. Moet er één hogeschool komen voor kunst, of moet het een associatie zijn ? En wat met de financiering ? De vraag blijft ook waar het kunstonderwijs onder te brengen is, bij Onderwijs of bij Cultuur. Ten slotte moeten we het ook hebben over de vraag of het beleid moet bepalen welk soort van landschap voor kunstopleidingen het wil.

De cijfergegevens zullen worden opgevraagd door de secretaris van de Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid.

De heer Dany Vandenbossche : Voor de Commissie voor Cultuur lijkt het me moeilijk te zoeken naar een oplossing voor het probleem van de diverse instellingen die hier zijn genoemd. Ik denk dat het veeleer de opdracht is van de Commissie voor Onderwijs te zoeken naar een structurele oplossing. Er is uiteraard niets op tegen dat de Commissie voor Cultuur daaraan participeert, maar we mogen niet in de verleiding komen opleidingen te

bekijken in het licht van wat er achteraf mee kan worden gedaan. Dat zou helemaal tot eenheids-worst leiden.

De heer Francis Michels : Er is echter niet veel tijd meer.

De voorzitter : Het staat iedereen vrij besluiten te trekken uit deze hoorzitting, en initiatieven te nemen.

De heer Kris Van Dijck : Ik stel voor dat u spoedig overleg pleegt met de voorzitter van de Commissie voor Onderwijs, en eventueel een gezamenlijke commissievergadering organiseert. Zo nodig kunnen we formeel te werk gaan door middel van een vraag om uitleg of een voorstel van resolutie. Het probleem ligt inderdaad grotendeels bij de bevoegdheden van de Commissie voor Onderwijs, maar om kort op de bal te spelen, hebben we ook het departement Cultuur nodig.

De voorzitter : Zowel een bijkomende gedachtenwisseling als parlementaire initiatieven zijn mogelijk, ook ten aanzien de begroting. Deze hoorzitting alleen is inderdaad wat te weinig.

De heer André Moreau : Nadenken is heel waardevol, maar we hebben ook concrete initiatieven nodig. Het verdwijnen van bepaalde instellingen is een verarming. Ik steun de vraag naar verdere concrete afspraken.

De verslaggever,

Marino KEULEN

De voorzitter,

Jos STASSEN
